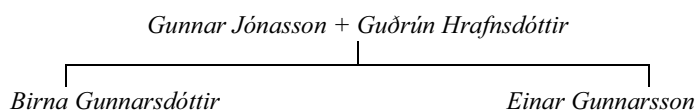

JÁNOS BAUKO, **Motivated nicknames in Hungarian folk-tales**

Examining nicknames in folk-tales is considered in this paper to be a sub-field of examining names in fiction. The author first defines the technical term “nickname-in-tale” and then classifies the collected nicknames according to their motivation. Naming can be motivated by 1. appearance (*Babszem Jankó* ‘Tom Thumb’), 2. an inner characteristic (*Csalóka* ‘deceptive’ *Péter*), 3. a habit, a typical activity (*Nagyehető* ‘one who can eat a lot, greedy’), 4. an event (*Hajnalka* ‘dawn’ + the diminutive suffix; ‘born at dawn’), 5. occupation (*Halász* ‘fisherman’ *Jancsi*), 6. a favourite saying (*Nemtudomka* ‘I-don’t-know’ + the diminutive suffix), 7. origins, sex (*Többsincs* ‘no more’, *Fiú* ‘boy’), 8. wealth (*Szegény* ‘poor’ *János*). Names of unknown origin (*Nyehó*) are listed in group 9. Naming is often motivated by the meaning of the name: the majority of nicknames in tales are nicknames that inform us about a specific characteristic of their bearers. At the end of the study the author discusses some related morphological, syntactic and stylistic questions.

HAGYOMÁNY, JOG ÉS SZOKÁS AZ IZLANDI SZEMÉLYNÉVADÁSBAN

1. Az izlandi személynévadási szokások a 9. századig visszamenőleg nyomon követhetők. A gazdag mondavilág és a korán kialakult demokratikus életforma írásos emlékei tanúskodnak a túlnyomórészt Norvégiából bevándorló északi germánok névadási hagyományairól. A letelepedést megörökítő első történelmi, jogi és gazdasági témájú művek számon tartották a szigeten lakók neveit. Ilyen forrás például a letelepedő családok neveit megörökítő „Landnámabók” vagy az izlandi történelemből merítő irodalmi értékű sagák: az „Íslendinga sögur”, a „Konunga sögur” vagy a „Biskupa sögur”, valamint a 13–16. századból összegyűjtött levelek: az „Íslenskt fornbréfasafn” (KVARAN–JÓNSSON 1991: 10). Többek közt a fent említett műveknek köszönhető, hogy az izlandi családok többsége a letelepedés koráig vissza tudja vezetni a családfáját. A hagyományos izlandi névadás szerint az **előnév** (keresztnév) áll az első helyen, melyet az **utónév** (Izlandon az utónév a családnév) követ. Az utónév az anya vagy az apa keresztnevének birtokos esetű alakjából és az ahhoz kapcsolt *dóttir* ‘lány’ vagy *son* ‘fiú’ utótagból épül fel.¹ *Gunnar Jónasson* tehát ‘Gunnar, Jónas fia’, *Guðrún Hrafnsdóttir* pedig ‘Guðrún, Hrafn lánya’. Egy elképzelt családfa a fent említett szülőkkel a következőképpen alakulna. Nevezzük Gunnar és Guðrún lányát *Birna*-nak, fiukat pedig *Einar*-nak. A családtagokat teljes nevükkel az alábbi ábra foglalja össze:

¹ A dolgozatban használt fonetikus átírás alapja: RÖGNVALDSSON 1989.

Láthatjuk, hogy az utónév nem egyezik meg a családban. A *Gunnar Jónasson* nevet az izlandi telefonkönyvekben például nem a *J* betűnél, hanem a *G*-nél kell keresnünk, hiszen nincs jelentősége annak, hogy mi a családnev. Ugyenez a gyakorlat vonatkozik a megszólításokra, köszöntésekre is, bármilyen magasrangú személyről legyen is szó. Izland államfőjét például nem családnevén (*Grimsson*), hanem keresztnévén (*Ólafur Ragnar*) hívják. Ily módon az izlandi államfővel szoros barátságot ápoló Bill Clintont Izlandon *Bill*-nek illik szólítani, ami azonban nem jelenti azt, hogy az izlandiak tiszteletlenek lennének vagy közelebbi ismeretségben állnának a volt amerikai elnökkel. Egy Birna Gunnarsdóttirnak címzett levelet a *Tisztelt Birna!* (*Kæra Birna!*) megszólítással kell bevezetnünk, nem pedig a *Tisztelt Gunnarsdóttir!* címzéssel.

2. A jelenleg életben lévő s névadásra vonatkozó jogszabályok 1996-tól vannak érvényben. A névválasztási lehetőségét 1996-ban szabályozta a parlament (Althingi 1996). Az alábbiakban legfontosabb kitételeit foglalom össze, rámutatva a lehetséges és választható személynévformákra.

A szabályzat alapja, hogy minden izlandi névnek illeszkednie kell a hagyományhoz, meg kell felelnie az izlandi szokásoknak, az izlandi nyelv grammatikai és helyesírási szabályainak. Például valaki felveheti a *Bambi* előnevet, mivel az illeszkedik az izlandi férfinevek tipikus ragozási rendszerébe, melynek megfelelően a *Bambi*-t a következő módon deklinálják: alanyeset: *Bambi*; tárgyeset: *Bamba*; részes eset: *Bamba*; birtokos eset: *Bamba*. Hasonlóan a fenti példához a *Kata* női név is elfogadott, mivel beilleszthető a nőnemű névszók ragozási mintájába: alanyeset: *Kata*; tárgyeset: *Kötu*; részes eset: *Kötu*; birtokos eset: *Kötu*.

Az izlandi jog kimondja, hogy minden izlandi gyermeknek nevet kell adni legkésőbb hat hónapos koráig. A választott név legalább két részből, de legfeljebb öt tagból állhat. Mindenkinek rendelkeznie kell minimum egy, maximum három előnévvel és legalább egy utónévvel. Bárki választhat legfeljebb egy középnévet, amellyel azonban két-tőre csökken a felvehető előnevek száma, mivel az utónevet megelőző nevek – az előnév vagy az előnevek és a középnév – számának az összege nem haladhatja meg a hármat. Továbbra is a fenti család névpéldáinál maradván, Gunnar Jónasson lányának teljes neve a következőképpen alakulhat. Egy előnév: *Birna Gunnarsdóttir*; egy előnév, egy középnév: *Birna Bláfeld Gunnarsdóttir*; két előnév: *Birna María Gunnarsdóttir*; két előnév, egy középnév: *Birna María Bláfeld Gunnarsdóttir*; vagy három előnév: *Birna María Hrafnildur Gunnarsdóttir*. – Egy másik lehetőség, hogy Birna édesanyja nevét választja családnevének alapjául: egy előnév: *Birna Guðrúnardóttir*; egy előnév, egy középnév: *Birna Bláfeld Guðrúnardóttir*; két előnév: *Birna María Guðrúnardóttir*; két előnév, egy középnév: *Birna María Bláfeld Guðrúnardóttir*; három előnév: *Birna María Hrafnildur Guðrúnardóttir*. – A fenti példák mellett lehetséges még két családnev – mind az anya, mind az apa nevéből alkotott utónév – használata is. Birna tehát lehet *Birna Gunnarsdóttir Guðrúnardóttir*, testvére, Einar pedig *Einar Gunnarsson Guðrúnarson*. A családnevek sorrendje ebben az esetben szabadon választható.

A legtöbb izlandi családnév a fent bemutatott módon formálódik, de léteznek ún. egytagú, nem felmenő előnévéhez kötött utónevek, mint a *Laxness* vagy a *Kvaran*, azonban jóval ritkábbak a szigetországban. Az izlandi törvények az ilyen típusú családneveket ugyan nem tiltják, de nem is javasolják a felvételüket.

Korábban a külföldieknek is kötelező volt izlandi hagyományokhoz illeszkedő név viselése. Az 1956-ban Izlandra telepedő Pöczik Mihály hivatalos izlandi neve például *Michael Þórðarson*. Ma azonban, ha valaki nem Izlandon születik és nem izlandi állampolgár (de később az országba költözik), megtarthatja korábbi nevét. Külföldi szülők Izlandon született gyermekeire viszont már az izlandi szabályokban meghatározott rend vonatkozik. Az izlandi állampolgárságot elnyerő külföldieknek javasolják idegen hangzású előnevek izlandiasítását. Az *Antónia* alak helyett az *Antonía*-t, a *Marie Aurelia* helyett a *María Árelía*-t, a *Hanni* helyett a *Hanný* alakot, a *Lisabeth* helyett a *Lisbet* változatot ajánlja a személynévadásért felelős bizottság. A férfinévek esetében javasolt változatok: a görög *Alexander Ionas* helyett az *Alexander Jónas* alak használata, vagy a feröeri *Joen* helyett a *Jóhann*, a dán *Knud* helyett a *Knútur*, a svéd *Rune* helyett a *Rúnar*, illetve a lengyel a *Stefan* helyett a *Stefán* (Mannanafnaskrá 2002). Számos esetben a hangalak szinte teljesen megegyezik az eredeti név hangalakjával, csak a fonémát más betűvel jelölik. Az izlandi á diftongus kiejtése például [au], ezért, ahogy az *Aurelia/Árelía* esetében is, minden *au* hangpárnál javasolt az *á* [au] fonéma, illetve az *á* betű használata. Mind az *Antónia*, mind a *Hanni* esetében ugyanilyen átírásnak lehetünk tanúi, amennyiben az általunk *i* betűvel jelölt palatális, zárt, nem ajakkerekítéssel képzett hang [i] betűjele az izlandiban *í/ý* (*Antonía*, *Hanný*). A hasonlóan tűnő változatok azonban nem mindig pusztán átíratái az eredeti neveknek, hiszen ebben az esetben a *Lisabeth* megfelelője a **Lisabep* lenne. A *þ* [p] hang azonban nem szerepelhet szóvégen az izlandi nyelvben, ezért helyette más alakot javasolnak: *Lisbet*.

A névadás szabályozása, a névváltoztatás engedélyezése az igazságügyért felelős minisztérium (Dómsmálaráðuneytið) hatáskörébe tartozik. A miniszter által kinevezett személynévekért felelős testület (Mannanafnanefnd) feladata az izlandi személynévek folyamatos nyilvántartása és közzé tétele. A világhálón is elhelyezett személynévlista, a Mannanafnaskrá (2004) két fő részre oszlik: a férfi és női keresztnévek, illetve a középnevek csoportjára. Ebből a két forrásból kell minden izlandi állampolgárnak nevet választania. Ha valaki a listában nem szereplő nevet szeretne viselni, annak azt a fenti bizottság elé kell terjesztenie. Amint elfogadják a kérelmezett nevet és elhelyezik a honlapjukon, azt már bárki kiválaszthatja. A *B* betűnél található nevek például az alábbiak (Mannafn 2004a).

Férfi keresztnévek: *Baldur*, *Baldvin*, *Baldwin*, *Baltasar*, *Bambi*, *Barði*, *Barri*, *Baugur*, *Bárður*, *Beinir*, *Beinteinn*, *Beitir*, *Bekan*, *Benedikt*, *Benjamín*, *Benony*, *Benóni*, *Benóný*, *Bent*, *Berent*, *Berg*, *Bergfinnur*, *Berghreinn*, *Bergmann*, *Bergmar*, *Bergmundur*, *Bergsteinn*, *Bergsvein*, *Bergþór*, *Bergur*, *Bergvin*, *Bernhard*, *Bernharð*, *Bernharður*, *Bernóðus*, *Bersi*, *Bertel*, *Bessi*, *Betúel*, *Birgir*, *Birkir*, *Birnir*, *Bjargar*, *Bjargmundur*, *Bjargþór*, *Bjarkar*, *Bjarki*, *Bjarmar*, *Bjarmi*, *Bjarnar*, *Bjarnfinnur*, *Bjarnfreður*, *Bjarnharður*, *Bjarnhéðinn*, *Bjarni*, *Bjarnlaugur*, *Bjarnleifur*, *Bjarnólfur*, *Bjarnsteinn*,

Bjarnþór, Bjartmann, Bjartmar, Bjartþór, Bjartur, Bjólan, Bjólfur, Björgmundur, Björgólfur, Björgúlfur, Björgvin, Björn, Björnólfur, Blængur, Blær, Blævar, Boði, Bogi, Bolli, Borgar, Borgþór, Bóas, Bótólfur, Bragi, Brandur, Breki, Bresi, Brestir, Brimar, Brimi, Brimir, Brjánn, Broddi, Bruno, Bryngeir, Brynjar, Brynjólfur, Brynjúlfur, Brynleifur, Brynsteinn, Brynþór, Bryntýr, Burkni, Búi, Bæring, Bæringur, Bæron, Böðvar, Börkur.

Női keresztnemek: *Baldey, Baldrún, Baldvina, Barbara, Barbára, Bára, Begga, Belinda, Bella, Benedikta, Bengta, Benía, Benna, Benney, Benný, Benta, Bentína, Bera, Bergdís, Bergey, Bergfríður, Berghildur, Berglaug, Berglind, Berglín, Bergljót, Bergný, Bergrín, Bergrós, Bergrún, Bergþóra, Berit, Berta, Bertha, Bessi, Beta, Bettý, Birgit, Birgitta, Birna, Birta, Birtna, Bína, Bjargey, Bjargheiður, Bjarghildur, Bjarglind, Bjarkey, Bjarklind, Bjarma, Bjarndís, Bjarney, Bjarnfríður, Bjarngerður, Bjarnheiður, Bjarnhildur, Bjarnlaug, Bjarnrún, Bjarnþóra, Bjarnþrúður, Bjarnveig, Bjartey, Bjartmey, Björg, Björgheiður, Björghildur, Björk, Björnfríður, Björt, Blíða, Blómey, Blædis, Boga, Bogdís, Bogey, Bogga, Boghildur, Borg, Borgdís, Borghildur, Borgný, Borgrún, Borgþóra, Bóel, Bóthildur, Braga, Braghildur, Branddís, Brá, Brák, Brigitta, Brimdís, Brimhildur, Brimrún, Brit, Britt, Britta, Briana, Brianna, Briet, Bryndís, Brynfríður, Bryngerður, Brynheiður, Brynhildur, Brynja, Burkney, Bylgj.*

Az izlandi előnevek között rendkívül gyakoriak az összetételek. Ugyanazt az előtagot tartalmazhatja férfi és női név is, például *Berg-*, *Bjarn-*, *Bjart-* *Bryn-*. A keresztnév nemét mindig az utótag határozza meg. A fenti felsorolásból is kitűnik a *-hildur*, *-heiður*, *-dís* utótagok népszerűsége a női nevek között. A *-hildur* utótagú nevekre példa még: *Arnhildur, Berghildur, Brynhildur, Danhildur, Ormhildur, Svanhildur, Ynghildur* stb. (KVARAN–JÓNSSON 1991: 37). A férfi neveknél is vannak kedvelt utótagok, például *-berg*, *-björn*, *-geir*, *-leifur* stb. A *-geir* utótagú nevekre példa: *Algeir, Ásgeir, Hallgeir, Jóngeir, Végeir* stb. (KVARAN–JÓNSSON 1991: 41).

A fiúknak kötelező férfinévet, a lányoknak női nevet választani. Ez a szabály azonban csak az előnevekre vonatkozik, a középnevekre nem. Birna és Einar is felveheti ugyanazt a középnevet: *Birna Bláfeld Gunnarsdóttir, Einar Bláfeld Gunnarsson*. Ilyen középnevek még: *Dagmar, Eir, Elía, Júní, Sigurmar*. A *B* betűvel kezdődő lehetséges középnevekre példák (Mannanöfn 2004a): *Bakkdal, Bakkmann, Bald, Ben, Bergholt, Bergland, Bildsfells, Bjarg, Bjarndal, Bláfeld, Blómkvist, Borgdal, Brim*. A középnevek szembetűnően alacsony száma nemcsak a *B* betűvel kezdődő neveknél jellemző, hanem az összes előnév : középnev arányt tekintve is általános. A középneveknek még egy lehetséges formája, amelyet a személynévlista nem tartalmaz: bármely szülő előnevének birtokos alakja. Középnevként édesanyja nevének birtokos alakját választva Birna Gunnarsdóttir *Birna Guðrúnar Gunnarsdóttir*; testvére, Einar Gunnarsson pedig *Einar Guðrúnar Gunnarsson* lehetne.

Az izlandi névadási szabályzat nyújtotta sokféle variáció közül néhány alapvető formát szemléltet a következő lapon olvasható táblázat.

első keresztnév	második keresztnév	első keresztnév	középnév	családnév	családnév
<i>Birna</i>				<i>Gunnarsdóttir/ Guðrúnardóttir</i>	
<i>Birna</i>			<i>Bláfeld</i>	<i>Gunnarsdóttir/ Guðrúnardóttir</i>	
<i>Birna</i>	<i>María</i>			<i>Gunnarsdóttir/ Guðrúnardóttir</i>	
<i>Birna</i>	<i>María</i>	<i>Hrafnhildur</i>	—	<i>Gunnarsdóttir/ Guðrúnardóttir</i>	
<i>Birna</i>	<i>María</i>	—	<i>Bláfeld</i>	<i>Gunnarsdóttir/ Guðrúnardóttir</i>	
<i>Birna</i>			<i>Gunnars</i>	<i>Guðrúnardóttir</i>	
<i>Birna</i>			<i>Guðrúnar</i>	<i>Gunnarsdóttir</i>	
<i>Birna</i>	<i>María</i>	—	<i>Guðrúnar</i>	<i>Gunnarsdóttir</i>	
<i>Birna</i>				<i>Guðrúnardóttir</i>	<i>Gunnarsdóttir</i>
<i>Birna</i>				<i>Gunnarsdóttir</i>	<i>Guðrúnardóttir</i>
<i>Birna</i>	<i>María</i>	<i>Hrafnhildur</i>	—	<i>Gunnarsdóttir</i>	<i>Guðrúnardóttir</i>
<i>Birna</i>	<i>María</i>	—	<i>Bláfeld</i>	<i>Guðrúnardóttir</i>	<i>Gunnarsdóttir</i>

1. táblázat

Egy személy neve tehát öt részből állhat, amelyből a családnév legfeljebb két egység lehet. Két előnév választása csak a 20. század második felétől jellemző. Az 1703. évi, első népszámláláskor mindössze két, dán születésű személy viselt két keresztnévet (*Axel Friðrik, Sesselja Kristín*). Az 1855-ös népszámláláskor már a népesség 4%-ának volt egynél több keresztnéve, ez az arány 1910-re 24%-ra, 1976-ra pedig 64%-ra emelkedett (SIGURBJÖRNSSON 1991: 20).

3. A ma használatos izlandi keresztnévek egy része megegyezik a 9. században letelepülő északi germánok által használt előnevekkel. A letelepedés kori nevek között az északi germán nevek vannak többségben, aminek kézenfekvő magyarázata, hogy a bevándorlók java része Nyugat-Norvégiából érkezett (STARDAL 1975: 27). Ilyen férfinevek: *Björn, Einar, Guðmundur, Gunnar, Helgi, Magnús, Ólafur*; női nevek: *Auður, Birna, Guðrún, Helga, Ingibjörg, Sigríður, Þóra*.

A 9–10. században már használatos kelta eredetű nevek (pl. a *Kalman*, melyet a *Colmán*-nal hoznak kapcsolatba) azt bizonyítják, hogy a letelepedő norvég törzsek mellett a Brit-szigetéről is érkeztek bevándorlók, akik részben a viking rablások során elfogott szolgák lehettek (BJÖRNSSON 1983: 42). Hasonlóan a *Kalman*-hoz kelta eredetű férfinév a *Kjartan* (k. *Certán*), a *Njáll* (k. *Niall*) és a *Meldún* (k. *Maelduin*), a női nevek között az *Eðna* (k. *Eithne*) vagy a *Kaðlín* (k. *Caithlin*) (KVARAN–JÓNSSON 1991: 16–7).

A keresztyénység felvétele után, 1000 körül rendkívüli gyorsasággal terjedtek el a bibliai nevek (MELEFORS 2002: 966): *Andrés, Benedikt, Jón, Markús, Páll, Símon; Anna, Katrín, Margrét, María, Sesselja, Úrsula*. A leggyakoribb férfi keresztnév a *Jón* volt, amely – egy rövid időszak kivételével – egészen napjainkig megőrizte elsőségét (vö. 2.

táblázat). Ezután hosszú ideig nem érte semmilyen jelentős, a névadási szokásokat befolyásoló hatás az izlandi társadalmat.

Legközelebb a dán uralom időszaka (17–18. század) hozott változást a névadásban. Az előkelő családok izlandi utóneveiket dán megfelelőjükre cserélték. Így lett a *Stefáns-son*-ból *Stefenssen*, a *Sigurðsson*-ból *Síversen* vagy a *Þórarinsson*-ból *Thorarensen* (SIGURBJÖRNSSON 1991: 12). A 19. század elején ugyancsak dán hatásra terjedtek el az *-ina* végződéssel ellátott nevek, mint például *Klementína*, *Petrína*, *Regína* és *Salína*. A királyhű izlandiak körében népszerűek voltak a dán királyok nevei (*Kristján*, *Friðrik*).

A 20. század utolsó harmadától vált elterjedtté a becenevek második előnévként való használata. Ilyen nevek például: *Bubba* < *Guðbjörg*, *Dadda* < *Dagný/Hrafnhildur*, *Idda* < *Ingibjörg*, *Magga* < *Margrét*, *Siggi* < *Sigurður*, *Vala* < *Valgerður*. Ugyancsak az előző század végének népszerű nevei közé sorolhatjuk a *-rós*, *-vör*, *-dis* utótagú összetételeket: *Aldarrós*, *Friðrós*, *Júnirós*, *Jökulrós* stb. A jelenkor névadási szokásaira legnagyobb hatást az angol, illetve amerikai származású nevek gyakorolják. Meghonosodtak olyan keresztnévek, mint a *Dennis*, az *Edgar*, a *Marvin*, a *Betty*, a *Lilly*, a *Mary/Mari* (KVARAN–JÓNSSON 1991: 19; SIGURBJÖRNSSON 1991: 14).

A tíz leggyakoribb férfi, illetve női nevet az első népszámláláskor (1703), a 20. század folyamán táblázatok foglalják össze, (SIGURBJÖRNSSON 1991: 21; KVARAN–JÓNSSON 1991: 56, 63 alapján):

	1703	1910	1960	1976	1982
1.	<i>Jón</i>	<i>Jón</i>	<i>Jón</i>	<i>Þór</i>	<i>Jón</i>
2.	<i>Guðmundur</i>	<i>Guðmundur</i>	<i>Sigurður</i>	<i>Örn</i>	<i>Sigurður</i>
3.	<i>Bjarni</i>	<i>Sigurður</i>	<i>Guðmundur</i>	<i>Jón</i>	<i>Guðmundur</i>
4.	<i>Sigurður</i>	<i>Ólafur</i>	<i>Þór</i>	<i>Sigurður</i>	<i>Þór</i>
5.	<i>Ólafur</i>	<i>Magnús</i>	<i>Gunnar</i>	<i>Már</i>	<i>Gunnar</i>
6.	<i>Magnús</i>	<i>Kristján</i>	<i>Ólafur</i>	<i>Gunnar</i>	<i>Ólafur</i>
7.	<i>Einar</i>	<i>Einar</i>	<i>Helgi</i>	<i>Ingi</i>	<i>Magnús</i>
8.	<i>Þorsteinn</i>	<i>Bjarni</i>	<i>Kristján</i>	<i>Ólafur</i>	<i>Einar</i>
9.	<i>Þórður</i>	<i>Jóhann</i>	<i>Magnús</i>	<i>Guðmundur</i>	<i>Örn</i>
10.	<i>Gísli</i>	<i>Björn</i>	<i>Stefán</i>	<i>Freyr</i>	<i>Kristján</i>

	1703	1910	1960	1976	1982
1.	<i>Guðrún</i>	<i>Guðrún</i>	<i>Guðrún</i>	<i>Kristín</i>	<i>Guðrún</i>
2.	<i>Sigríður</i>	<i>Sigríður</i>	<i>Kristín</i>	<i>Guðrún</i>	<i>Sigríður</i>
3.	<i>Ingibjörg</i>	<i>Kristín</i>	<i>Sigríður</i>	<i>Björk</i>	<i>Kristín</i>
4.	<i>Margrét</i>	<i>Margrét</i>	<i>Anna</i>	<i>Sigríður</i>	<i>Anna</i>
5.	<i>Helga</i>	<i>Ingibjörg</i>	<i>Margrét</i>	<i>Anna</i>	<i>Helga</i>
6.	<i>Þuríður</i>	<i>Anna</i>	<i>Helga</i>	<i>Margrét</i>	<i>María</i>
7.	<i>Kristín</i>	<i>Helga</i>	<i>María</i>	<i>María</i>	<i>Sigrún</i>
8.	<i>Valgerður</i>	<i>Jóhanna</i>	<i>Sigrún</i>	<i>Helga</i>	<i>Ingibjörg</i>
9.	<i>Halldóra</i>	<i>Guðbjörg</i>	<i>Jóhanna</i>	<i>Dögg</i>	<i>Margrét</i>
10.	<i>Olöf</i>	<i>Jónína</i>	<i>Björk</i>	<i>Ósk</i>	<i>Jóhanna</i>

2. táblázat

Láthatjuk, hogy a hagyomány erősen él az izlandi névadási szokásokban, nemcsak a családnévek, hanem az előnevek tekintetében is. A névadási szokások kismértékű változását mutatja a fentebbi két táblázat. A férfinevek közül a *Jón, Þór, Guðmundur, Sigurður, Ólafur* előnevek; a női nevek közül a *Guðrún, Kristín, Sigríður, Margrét, Anna* előnevek népszerűsége máig töretlen.

4. A hagyomány, a jog és a szokás együtt alakítja és őrzi az Európában egyedülálló, ma használatos izlandi névadási rendszert. A jelenkor névadási szokásait nem jellemzi a korábban már vázolt, jog nyújtotta lehetőségek teljes kihasználása. A hagyománynak megfelelően a legtöbben a szülei nevéből képzett családnévet viselik (*Gunnarsdóttir, Guðrúnardóttir*). Az egytagú családnév (*Kjarval, Kvaran*) használata izlandi származás esetén nagyon ritka. A szokásokhoz híven, továbbra is népszerűek az óizlandi-ónorvég, illetve a keresztény eredetű nevek. A névgyakoriságot mutató táblázatokban szinte csak ilyen neveket találunk. Napjainkban nem sokan viselnek öt nevet (*Birna María Hrafnhildur Gunnarsdóttir Guðrúnardóttir*), valamint nem jellemző kettőnél több előnév használata sem. Amennyiben valaki a középnevek listájából választ nevet (*Bláfeld*), azt tipikusan csak egy előnévvel párosítja (*Birna Bláfeld Gunnarsdóttir*). Előfordul, hogy míg az egyszerű középneveket kiírják (*Birna Bláfeld Gunnarsdóttir*), addig az anya vagy az apa nevéből képzett középneveket rövidítik (*Birna G. Gunnarsdóttir*). Összességében a legjellemzőbb a három részből álló konstrukció használata, amely kétféleképpen épülhet fel: előnév + középnev + összetett családnév: *Birna Bláfeld Gunnarsdóttir*, vagy két előnév + családnév: *Birna María Gunnarsdóttir*.

Az izlandi személynévanyag a hagyományból táplálkozik, használatát jog szabályozza. Az idővel kevésbé változó névadási szokásokra nem is annyira a névanyag gazdagítása, mint a meglévő elemek kombinálása jellemző.

Irodalom

- Althingi 1996. = <http://www.althingi.is/lagas/128a/1996045.html>
 BJÖRNSSON, LÝÐUR 1983. *Frá samfélagsmyndun til sjálfstæðisbaráttu*. Reykjavík.
 KVARAN, GUÐRÚN – JÓNSSON, SIGURÐUR FRÁ ARNARVATNI 1991. *Nöfn Íslendinga*. Reykjavík.
 Mannanafnaskrá 2002 = http://www.rettarheimild.is/DomsOgKirkjumala/Mannanafnaskra/Um_nofn/nr/1340
 Mannanafnaskrá 2004 = <http://www.rettarheimild.is/mannanofn/>
 Mannanöfn 2004a = <http://www.rettarheimild.is/mannanofn/?Stafrof=b&Nafn=&Stulkur=on&Drengir=on&Samthykkt=yes>
 Mannanöfn 2004b = <http://www.rettarheimild.is/mannanofn/?Stafrof=b&Nafn=&Millinofn=on&Samthykkt=yes>
 MELEFORS, EVERT 2002. The development of Old Nordic personal names. In: *The Nordic Languages. An International Handbook of the History of North Germanic Languages*. Szerk. OSKAR BANDLE – KURT BRAUNMÜLLER – JAHR ERNST HÅKON. Berlin–New York.
 RÖGNVALDSSON, EIRÍKUR 1989. *Íslensk hljóðfræði*. Reykjavík.
 SIGURBJÖRNSSON, KARL 1991. *Hvað á barnið heita?* Reykjavík.
 STARDAL, E. J. 1975. *Íslandssaga*. Reykjavík.

PAPP KORNÉLIA

KORNÉLIA PAPP, **Tradition, common law and custom in the naming practices of Iceland**

This paper describes the triplicity of tradition, common law and custom as they are uniquely combined in the naming practices of Iceland. Present-day family names and first names have been determined by the naming practices of the Norwegians who settled on the island in the 9th century. Today these traditions are protected by the established laws requiring all names to fit in with the grammatical and orthographical rules of Icelandic (Althingi, 1996). The author illustrates the wide range of possible choices using a few examples. After analysing the changes of customs, the author describes today's naming practices in the country.

RÉGI HELYNEVEINK NÉVADÓINAK KÉRDÉSÉHEZ¹

1. A magyar történeti helynévkutatás helyzetéről, eredményeiről szólva BENKŐ LORÁND az elmúlt években több munkájában is visszatérően azt állapította meg, hogy helyneveink nyelvészeti szempontú feldolgozása messze el van maradva a régi helynévanyag történettudományi hasznosítása mögött, ezért joggal sürgette az ilyen irányú kutatások fellendítését (l. pl. 2002: 9).

Ezzel látszólag szemben álló véleményként a magyar helynévkutatás elmúlt csaknem fél évszázados történetét áttekintő munkámban (HOFFMANN 2003) én magam úgy vélekedtem, hogy e tudományszak – különösen pedig a történeti kutatásokkal foglalkozó ága – az utóbbi másfél évtizedben olyan kiemelkedő eredményeket ért el, hogy ezek alapján akár úgy is fogalmazhatnánk: a jelzett időben éppen hogy fénykorát élte. Véleményemet arra alapoztam, hogy a kérdéses időszakot e tudományterületen olyan kiemelkedő tudósi teljesítmények fémjelzik, mint Kiss Lajosé, Györffy Györgyé, Kristó Gyuláé, Mező Andrásé, a fent idézett Benkő Lorándé és másoké.

BENKŐ véleménye azonban arra vonatkozik elsősorban – és ezt a kérdés megítélésében figyelembe kell vennünk –, hogy értékelése szerint a korszerű nyelvészeti ismeretek és eredmények nem támogatják eléggé hatékonyan a magyarság történetével foglalkozó más tudományok, főleg a történettudomány kutatásait. S ez a hiány – figyelmeztet BENKŐ – súlyos következményekkel járhat, mivel névtani, nyelvészeti szempontból kellően alá nem támasztható vizsgálatok ingatag, sőt gyakran téves koncepciók kialakításához vezethetnek.

BENKŐ LORÁND felvetését az érintett tudományterületek közötti kommunikációs hiányosságnak is tekinthetnénk akár, ám a probléma nem szűkíthető le csupán arra, hogy a névkutatás nyelvészeti eredményei nem jutnak el megfelelően a történettudósokhoz. Ennél azért többről is szó van: kétségtelen, hogy a nyelvészeti részletkutatásokban felhalmozódó eredmények többnyire nem állnak össze nagyobb szintézisekké, ami nemcsak a szélesebb körű felhasználásoknak állja el az útját, hanem a szisztematikus feldolgozások nagyobb bizonyosságát sem adja meg e téren a kutatási teljesítményeknek.

¹ Készült az OTKA T 034216 számú pályázatának támogatásával.